

Motion till riksdagen 2021/22:4639

av Karin Rågsjö m.fl. (V)

med anledning av prop. 2021/22:200 Hårdare regler för nya nikotinprodukter

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att, två år efter att lagen vunnit laga kraft, utvärdera hur förbudet av nikotinfria vätskor påverkar ungas användning av tobak och huruvida e-cigarettanvändare återgår till att röka tobak eller färre tobaksrökare byter till e-cigarettor och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att utreda ett eventuellt förbud av smaksatt tobaksfritt snus på liknande premisser som förbudet av smaksatta vätskor avsedda att konsumeras genom e-cigarettor och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

Hälsan fortsätter att vara ojämlikt fördelad mellan olika socioekonomiska grupper. Det slås fast i rapporten Folkhälsans utveckling – årsrapport 2021 utgiven av Folkhälsomyndigheten. Hälsa blir därmed en tydlig jämlikhetsfråga. Det finns ett starkt samband mellan utbildningsnivå och hälsa. Skillnaderna i hälsa syns framför allt mellan grupperna med förgymnasial och eftergymnasial utbildning, och människors hälsa i allmänhet är sämre ju lägre socioekonomisk position de har. Denna klyfta har vuxit under de senaste tio åren, framför allt när det gäller olika mått på dödlighet. Alla stora dödsorsaker i befolkningen är vanligare bland dem som har en kort utbildning. Denna grupp rapporterar också sämre allmänt hälsotillstånd och har mer psykisk ohälsa.

Daglig tobaksrökning är en av de främsta riskfaktorerna för sjukdomsburden i Sverige, trots att andelen personer som röker har minskat sedan 1980-talet. Rökning är förknippat med en ökad risk för bl.a. lungcancer, diabetes, KOL och hjärt-kärlsjukdomar, och varannan person som röker dör i förtid. Andelen som uppger att de röker tobak dagligen är större i grupperna med förgymnasial och gymnasial utbildning

än i gruppen med eftergymnasial utbildning. År 2021 uppgav 5 procent att de röker ibland. Högst andel som rökte ibland, 8 procent, ses bland unga vuxna, 16–29 år. Därtill har daglig snus användning ökat bland unga vuxna de senaste åren; tydligast ökning ses bland kvinnor. I åldersgruppen 16–29 år har andelen kvinnor som uppgav daglig snus användning ökat från 3 procent 2018 till 9 procent 2021.

Det bör satsas ytterligare på att minska ungas tobaksbruk. Därför välkomnar Vänsterpartiet regeringens proposition Hårdare regler för nya nikotinprodukter. Vänsterpartiet vill intensifiera arbetet för en bättre folkhälsa och minska tobakens skadeverkningar. Viktiga förutsättningar är begränsad tillgänglighet till hälsoskadliga produkter, ökad tillgänglighet till hälsofrämjande produkter, miljöer och aktiviteter och stärkande av det hälsofrämjande och förebyggande arbetet med levnadsvanor.

Tobaksindustrin och andra omkringliggande aktörer har starka ekonomiska intressen av att bredda marknaden, inte minst i Sverige där andelen som röker dagligen har minskat under de senaste åren. För Vänsterpartiet får aldrig tobaksindustrins intressen prioriteras eller på något sätt hindra arbetet för en förbättrad folkhälsa.

Förbud mot försäljning av smaksatt vätska avsedd att konsumeras genom e-cigarett

Regeringens förslag 8.5 i propositionen syftar till ett förbud mot försäljning av vätska med en tydligt märkbar doft eller smak av annat än tobak som är avsedd att konsumeras genom elektroniska cigaretter, s.k. e-cigarett. Förbudet mot smak föreslås även omfatta nikotinfria vätskor. När bestämmelserna om e-cigarett infördes i svensk rätt så framförde ett flertal remissinstanser att även e-cigarett utan nikotin borde omfattas av regleringen, bl.a. eftersom de efterliknar och kan normalisera rökning.

Finland har sedan en tid förbjudit försäljning av vätska med karakteristiska dofter och smaker för användning i e-cigarett. Förbudet omfattar både vätska som innehåller nikotin och vätska som inte innehåller nikotin. Av de finska förarbetena framgår att syftet med att förbjuda karakteristiska dofter och smaker i vätskor som används i e-cigarett är att göra produkterna mindre lockande för barn och unga och att förhindra att produkterna blir en inkörsport till nikotinberoende för minderåriga. Däremot kan vuxna rökare som vill övergå till att använda e-cigarett göra det också i fortsättningen. Ett annat skäl till att begränsa smaksättningen är att förhindra att små barn drabbas av nikotinförgiftning, eftersom det är troligare att de spottar ut en vätska som smakar tobak jämfört med om den har en mer tilltalande smak. Andra skäl som nämns i de finska förarbetena är att e-cigarett kan användas av ungdomar för att konsumera narkotika och att vissa smaktillsatser kan innebära hälsorisker.

Vänsterpartiet menar att en viktig intention med en lagändring om förbud mot försäljning av smaksatt vätska ska vara att minska användningen av produkterna bland barn och unga för att förhindra att produkterna blir en inkörsport till tobaksbruk och dessutom minska normaliseringen av rökning. Samtidigt har e-cigarett i vissa fall haft en påvisad effekt att vuxna tobaksrökare övergår till att använda e-cigarett. Det är således av vikt att lagändringen leder till en minskad tobaksrökning, både bland befolkningen i allmänhet och bland unga i synnerhet. Därför anser Vänsterpartiet att en eventuell ändring i lagen (2018:2088) behöver följas upp med en utvärdering som kartlägger huruvida lagen fått önskvärd effekt, dvs. minskad tobaksrökning.

Regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att, två år efter att lagen vunnit laga kraft, utvärdera hur förbudet av nikotinfria vätskor påverkar ungas användning av tobak och huruvida e-cigarettanvändare återgår till att röka tobak eller färre tobaksrökare byter till e-cigarett. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Utred det tobaksfria snuset

Det tobaksfria snuset lanserades 2016 och är den vanligast förekommande produkten bland de tobaksfria nikotinprodukterna. På samma sätt som smaksatta vätskor avsedda att konsumeras genom e-cigarett saknar det tobaksfria snuset den karakteristiska tobakssmaken och kan därför smaksättas på många olika sätt. Till skillnad från e-cigarett är kunskapsnivån lägre om huruvida det tobaksfria snuset fungerar som en inkörsport till snus med tobak eller om tobakssnusare övergår till att använda tobaksfritt snus. Lagen riskerar att framstå som inkonsekvent om det ena tillåts säljas och det andra förbjuds, ifall det kan påvisas att även det tobaksfria snuset är en inkörsport till tobaksbruk. Vänsterpartiet anser därför att det tobaksfria snuset ska utredas.

Regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att utreda ett eventuellt förbud av smaksatt tobaksfritt snus på liknande premisser som förbudet av smaksatta vätskor avsedda att konsumeras genom e-cigarett. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Karin Rågsjö (V)

Ida Gabrielsson (V)

Christina Höj Larsen (V)

Momodou Malcolm Jallow (V)

Maj Karlsson (V)

Daniel Riazat (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)